

УДК 811.111'373:004

DOI <https://doi.org/10.32782/2522-4077-2023-205-33>

ЕВФЕМІЗМИ АНГЛОМОВНОГО КОМП'ЮТЕРНОГО ЛЕКСИКОНУ

EUPHEMISMS OF THE ENGLISH COMPUTER LEXIS

Чирвоний О.С.,

orcid.org/0009-0001-5127-4795

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри германської філології

Київського університету імені Бориса Грінченка

Ця стаття описує евфемізацію в англomовному комп'ютерному лексиконі, досліджуючи її як потужний механізм семантичної деривації. У статті розглядається, як евфемізація служить для модифікації значень існуючих і створення нових слів у комп'ютерному лексиконі, досліджуються різні типи евфемізмів та їхні функції, а також аналізується їхній вплив на мовну культуру, концепцію «політкоректності» і сприйняття інформації.

Одним із помітних прикладів евфемізації в комп'ютерному лексиконі є використання таких термінів, як “unpublishing” або “deplatforming” замість “deleting” чи “blacklisting”, коли йдеться про дії, вжиті щодо коментарів чи публікацій на онлайн-форумах. Ці евфемізми вказують на видалення контенту, пом'якшуючи негативні наслідки сприйняття таких дій як цензурування.

Іншим прикладом є фраза “to be sent to the archive” замість “to die”. Крім того, комп'ютерна лексика використовує евфемізацію для посилення позитивного враження від певної діяльності. Так, термін “clickthrough” використовується як евфемізм для “brand advertising”. Вживаючи цей евфемізм, маркетологи прагнуть підкреслити інтерактивний характер своїх кампаній, висвітлюючи залученість цільової аудиторії, а не просто описати комерційні наміри, що стоять за цим.

У статті вивчається утворення та застосування евфемізмів у комп'ютерній лексиці, що сприяє глибшому розумінню цих мовних явищ. Результати, отримані в результаті дослідження, мають цінність для лінгвістів, викладачів і всіх, хто цікавиться розвитком англomовного комп'ютерного лексикону. Зі швидким розвитком технологій і повсюдним впливом цифрової сфери розуміння нюансів евфемізації в комп'ютерній лексиці стає все більш актуальним і важливим.

Ключові слова: евфемізм, неологізм, семантична деривація, комп'ютерний лексикон, політична коректність.

This article delves into the realm of euphemization within the English-language computer lexis, investigating it as a potent mechanism of semantic derivation. The article examines how euphemization serves as a method for modifying meanings and engendering new words within the computer lexis. It explores various types of euphemisms and their functions, while also addressing their influence on language culture, the ever-evolving concept of “political correctness,” and the perception of information.

One notable example of euphemization in the computer lexis is the use of terms like “unpublish” or “deplatform” in lieu of “deleting” or “blacklisting” when referring to actions taken towards posts or publications on online forums. These euphemisms aim to convey a milder connotation while still indicating the removal or exclusion of content. By employing such language, the intent is to soften the impact of the action, reducing negative implications or perceived censorship.

Another instance arises in the usage of the phrase “to be sent to the archive” instead of the more direct expression “to die.” Additionally, the computer lexis employs euphemization to enhance the general impression of certain activities. For instance, the term “clickthrough” is often used as a euphemism for “brand advertising.” By using this euphemism, marketers and advertisers seek to emphasize the interactive nature of their campaigns, highlighting the engagement and involvement of the target audience, rather than merely indicating the commercial intent behind it.

By examining the formation and application of euphemisms within the computer lexis, this study contributes to a deeper understanding of these linguistic phenomena. The insights gleaned from this research hold value for linguists, teachers, and anyone with an interest in the development of the English-language computer lexis. With the rapid evolution of technology and the pervasive influence of the digital realm, comprehending the nuances of euphemization in the computer lexis becomes increasingly relevant.

Key words: euphemism, neologism, semantic derivation, computer lexis, political correctness.

Актуальність проблеми. Мова постійно розвивається і адаптується до змін у суспільстві, технологіях та культурних уявленнях. У сучасному світі комп'ютерні технології та Інтернет мають значний вплив на мову, зокрема на формування комп'ютерного лексикону англійської мови, який також динамічно розширюється. Одним із важливих аспектів розвитку цього лексикону є семантична деривація – створення нових слів шляхом зміни значень існуючих слів або їх поєднань, у процесі чого мова яскраво виявляє свої творчі властивості.

У цьому контексті особливий інтерес викликає евфемізація, яка є одним із методів семантичної деривації і використовується для м'якшого, менш прямого висловлювання певних понять або явищ. Як зазначають дослідники, евфемізація «забезпечує толерантне спілкування, робить його багатшим, сприяє формуванню поваги мовців» [5, с. 79], «за допомогою евфемізмів уникають комунікативного дискомфорту»; «словесні табу та евфемізми виникають у мовленні в результаті заборони на використання слів сакрального або ж негативного змісту й формують комунікативну поведінку будь-якої культури» [6, с. 328]; «найважливішою і основною функцією евфемізмів є мета їхнього вживання, тобто подання неприємної дійсності у приємнішому світлі» [7, с. 283]. Евфемізми допомагають побудувати дружнє середовище для користувачів, зменшуючи страх перед новими поняттями і явищами та забезпечуючи зрозуміле спілкування.

У нашому дослідженні ми користуємось основними положеннями функціональної парадигми в лінгвістиці, яка передбачає багатоаспектний опис тих чи інших мовних одиниць у їхній взаємодії і взаємозв'язку. Виходячи з цього, ми називаємо проведений аналіз словникового складу сфери новітніх технологій функціональним, оскільки він передбачає об'єднання «комп'ютерно маркованих» одиниць у блоки не тільки на основі їхніх лексико-семантичних зв'язків, а й на основі класифікації самих понять, предметів та явищ, назвами яких вони є. У цих блоках головна увага приділяється виділенню важливих для сфери новітніх технологій одиниць, дослідженню напрямів їх семантичної деривації.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Семантична деривація ґрунтується на природних властивостях людського мислення, здатності зіставляти різні предмети, явища, поняття навколишньої дійсності, узагальнювати їх у слові, систематизувати у мові об'єкти позамовної дійсності. За словами вчених, семантична деривація «зв'язує минуле і майбутнє лексико-семантичного ярусу мови у нерозривне ціле, що постійно змінюється і розвивається» [8, с. 59]. Причина цього полягає в тому, що «семантичні деривати створюються на певному синхронному етапі існування мови, а от відносини між старим і новим лексико-семантичними варіантами розвиваються у діахронії» [2, с. 251]. За спостереженнями дослідників, «наслідки семантичної деривації виражаються у зміні денотативного (розширення або звуження значення) або конотативного значення» слів [3, с. 148].

Головним рушійним механізмом семантичної деривації є переосмислення слів, використання вже існуючих у мові номінативних засобів у функції надання нового імені. Як зазначає А. Е. Левицький, для аналітичних мов «слова у плані розуміння значно більше залежать від їхнього контекстного оточення, ніж у мовах переважно синтетичної структури, і, як наслідок цього, більш гнучкі у функціональному плані і менш автономні у семантичному аспекті» [4, с. 48]. Саме тому семантична деривація є цінним джерелом інформації про відображення в мові когнітивних структур і базою для виявлення «фактору людини» в мові.

Метою роботи є дослідження семантичної деривації та використання евфемізмів в англійському комп'ютерному лексиконі, а також аналіз нових евфемістичних одиниць англійського комп'ютерного лексикону, дослідження основних механізмів їх утворення. Для цього нам необхідно: 1) визначити характер та механізми семантичних змін в англійському комп'ютерному лексиконі; 2) проаналізувати головні фактори створення нових евфемізмів. Такий аналіз може привести до більшого розуміння процесів формування і розвитку комп'ютерного лексикону, а також відкриття нових можливостей для ефективної комунікації та взаєморозуміння у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Евфемізація – це «мовний акт, який є дискурсивним використанням мовцем деяких лексичних замінів – звичних, лексикалізованих, оказіональних або

створених – що, шляхом мовних та паралінгвістичних одиниць, з урахуванням певного прагматично визначеного контексту або ситуації, дозволяють лексично нейтралізувати заборонену номінацію» [10, р. 732]. Люди використовують евфемізми, щоб замінити неприємні, небажані або небезпечні слова і вирази на більш м'які, менш образливі або менш прямі аналоги. Подеколи евфемізми можуть забезпечити емоційний контроль над спілкуванням та допомогти уникнути конфліктів і непорозумінь.

Кейт Берідж у своєму дослідженні пропонує класифікацію евфемізмів, яка включає шість різних типів, кожен з яких відповідає певним функціям та має свою специфіку. Зокрема, захисні евфемізми використовуються для зменшення негативного впливу і зниження сили негативного значення, секретні евфемізми піддають інформацію містифікації та подають її у перевернутому, фальшивому світлі. Крім того, є евфемізми, що надихають, які пробуджують позитивні асоціації та стимулюють позитивні емоції. Провокаційні евфемізми спрямовані на розкриття і викриття певних фактів або проблем, що примушують задуматися та викликають реакцію. Нарешті, існують об'єднувальні евфемізми, які використовуються для вияву солідарності та співчуття, а також ігрові евфемізми, що мають на меті розвеселити та надати розвагу [9, р. 78].

При цьому слід відзначити, що взагалі евфемізація є нехарактерним явищем для комп'ютерної комунікації, оскільки однією з її диференційних рис є відкритість та неформальність спілкування. Водночас у міру того, як Інтернет стає доступним для все більш широких верств населення, евфемізми також починають знаходити в комп'ютерному лексиконі свою мовну репрезентацію.

Насамперед меліоративні назви отримують негативні явища, які мають місце під час комп'ютерної комунікації, наприклад видалення повідомлень чи коментарів – *unpublishing* та *deplatforming* замість *deleting*, *blocking* чи *blacklisting*. Це збігається з думкою дослідників про те, що «у словотворенні сучасних евфемізмів важливу роль відіграють різні способи зміни форми слова і насамперед звукова аналогія, негативна префіксація та скорочення» [1, с. 64]:

*“I have spoken about this with the Star’s letters editor and the editorial page editor who is responsible for the Letters page. We all agree we cannot see any valid grounds for **unpublishing** published letters”.* (Kathy English, *Publishing and ‘unpublishing’ in the digital age: Public Editor, Toronto Star, March 11, 2016*).

Термін *deplatforming* є відносно новим (поодинокі приклади використання спостерігалися з 2015 року, але широкої популярності він набув у 2018 році) і має таке значення: «бойкотування групи чи окремої людини шляхом видалення платформ (таких як місця виступів або веб-сайти), які використовуються для обміну інформацією чи ідеями»:

*The EU will **deplatform** political content and millions of citizens* (Sebastián Rodríguez, *Euractiv, Feb 8, 2023*).

У подібних випадках заміна слова “*blacklisting*”, яке несе чітко виражену негативну конотацію, на слово “*unpublish*”, де значення визначається кореневою морфемою, веде до затемнення негативної диференційної семи “*un*”. Аналогічна ситуація спостерігається з одиницею *deplatforming*, внаслідок чого значення обох слів сприймається як менш негативне, формується додаткова меліоративна конотація.

У сучасному суспільстві питання політичної коректності (“*political correctness*”) та уважності до проявів дискримінації (“*wokeness*”) у мовленні є таким, на яке звертають особливу увагу. У цій роботі ми розглядаємо політичну коректність як окремий випадок евфемізації, який на лексичному рівні проявляється в тому, що людина, яка бажає бути політично коректною (це може бути суспільний діяч чи голова компанії), вилучає із вживання в мовленні ненадійні з точки зору конотації слова і замінює їх евфемізмами (наприклад, “*uninstalled*” замість “*fired*” чи “*laid off*”, чи “*clickthrough*” замість “*brand advertising*”, де добре зрозуміле «*brand advertising*» замінюється на менш семантично прозоре “*clickthrough*”, внаслідок чого камуфлюється рекламний денотат одиниці):

*Global logistics powerhouse DHL Express deployed Pixis' codeless AI technology to boost demand generation and observed a 35% increase in **clickthrough** rates within the first month. (DHL Express sees 35% **clickthrough** rise after deploying this AI tech for demand generation, Indian Transport & Logistics News, Oct 26, 2022).*

Крім того, шляхом добору спеціальних лексичних засобів здійснюється спроба представити реципієнту непопулярні дії та явища у вигідному світлі. Іншими прикладами подібної тактики можуть слугувати такі евфемізми:

– “update” (оновлення) в значенні «полагодження програми чи сайту після поломки» (реалізація уявлення про те, що багато компаній називають роботи по відновленню працездатності сайту чи програми «оновленням»),

– “beta” (передрелізна версія програми) в значенні «непрацююча, недопрацьована версія програми чи сайту» (реалізація уявлення про те, що багато компаній виставляють на огляд нефункціональні, непрацюючі програми),

– “user-generated content” в значенні «інформація чи дані, які надають самі користувачі, і яка внаслідок цього є неперевіреною та суб’єктивною» (реалізація уявлення про те, що комп’ютерні користувачі не здатні продукувати об’єктивні, неупереджені дані). Останнє словосполучення має виражену позитивну конотацію – «незалежна, самостійна творчість користувачів», яка приховує негативну сторону цього явища – велику кількість неякісної, неперевіреної інформації в Інтернеті:

User-generated content (UGC) is a sweeping trend at the intersection of social media, ecommerce and short-form video's explosive growth. For brands, it's also a marketing opportunity (Mia Papolou, Why Brands Should Direct User-Generated Content, Entrepreneur, April 26, 2023).

Потрібно також зазначити, що поступово в англomовному комп’ютерному лексиконі починають з’являтися евфемізми таких понять, які мають евфемістичні назви і в реальному світі. Насамперед, звичайно, це стосується смерті, тому задля евфемістичної номінації поняття вмирання було створено такі «політично коректні» одиниці, як: “sent to the archive”, “exported to a flat file” та “buying the disk farm”:

Computer geeks have also added to death's central place in the world of euphemisms. Dying in the web world is variously described as "sent to the archive", "exported to a flat file" and "buying the disk farm". (Martin Wainwright, Putting it another way: blogs add to wealth of euphemisms, The Guardian, Oct 22 2007). Варто зазначити, що в останньому випадку маємо справу зі злиттям двох фразеологізмів (“to buy a farm” – «померти»; та “disk farm” – «велика кількість жорстких дисків»).

Деякі слова зазнають семантичних і структурних змін, перш ніж стати евфемізмом. Прикладом може слугувати евфемістичне дієслово *revector*, яке належить до сфери інтернетівської економіки і позначає «змінити бізнес-план з метою скорочення робітничої сили». Простежимо структурно-семантичну еволюцію, яка призвела до появи евфемізма *revector*. Дієслово *to vector* вживається переважно в авіації зі значенням «направляти літак у польоті». Структурних і семантичних змін воно зазнало у сфері комп’ютерного програмування: слово *revector* почало позначати «перенаправити вхідний сигнал». У результаті процесу трансспеціалізації воно почало вживатися у сфері онлайн-економіки для найменування зміни галузі спеціалізації підприємства:

*"This Case Against The FAA Could **Revector** The Commercial Drone Industry" (Dawn Zoldi, Forbes, Oct 5, 2021).*

Цікавим прикладом політичної коректності є доля фразеологізму “Mongolian hordes technique” (дослівно «тактика монгольських орд»), що має значення «стратегія залучання до програмування великої кількості недосвідчених робітників з метою прискорення роботи над проектом». В ідіомі було актуалізовано загальнокультурні знання користувачів, адже поширеною є думка про тактику монгольських орд, які діставали перемогу не через вдале військове керівництво, а лише за допомогою погано організованого але багаточисельного війська:

Everybody in software knows the "Mongolian hordes" technique. It implies throwing people at the problem to cut a few months off the development schedule (Alan Cane, "Simplicity In Software Creation," Financial Times, Jan 1, 1997).

Аналогічне значення та схожу структуру мала ідіома Chinese Army technique, в якій актуалізувалася думка про китайську армію як про численний та низько кваліфікований натовп, не здатний на скоординовані спільні дії. Ці одиниці активно використовувалися у 90-х роках ХХ століття, але зараз практично не вживаються внаслідок зростання «самоцензури» та обізнаності про неприпустимість використання в мовленні образливих національних стереотипів. Зараз у вказаному контексті найчастіше застосовуються жаргонні одиниці "firefighting" та "gang bang":

"Stop praising firefighting (in software)" (Victor Ronin, Medium.com, Aug 27, 2021).

"Hey man, you want to gang bang the implementation of the service with the data access layer? It might be easier if we work on it together." (Urban Dictionary, Dec 17, 2014).

Висновки. Наведені приклади підтверджують той факт, що семантична деривація є складним процесом, який потребує комплексного дослідження, різнобічного аналізу. Евфемізація використовується для зменшення відчуття дискомфорту або образи, яку можуть викликати деякі слова або вирази, замінюючи їх менш образливими. Це особливо важливо у публічному мовленні та рекламному дискурсі, де необхідно дотримуватися певного стандарту етики та поведінки. Незважаючи на те, що це нехарактерно для комп'ютерної комунікації, політична коректність поступово знаходить своє місце в комп'ютерному лексиконі з розвитком соціальних мереж та більш широким доступом до Інтернету.

Своєю чергою, проблема «політичної коректності» є важливим соціальним чинником, який вживається як на рівні окремих лексичних одиниць, так і на рівні концепцій. Він впливає на розвиток словникового складу, на евфемізацію сучасної англійської мови, що допомагає підтримувати взаєморозуміння та повагу у суспільстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Дерван Б.І., Козуб Л.С. Особливості вживання евфемізмів у сучасній англійській мові. *Молодий вчений*. 2019. № 7(1). С. 62–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2019_7%281%29__16
2. Єнікеєва С.М. Системність і розвиток словотвору сучасної англійської мови : монографія. Запоріжжя : Запорізький національний університет, 2006. 303 с.
3. Корнева З.М. Місце та значення семантичної деривації в англійській економічній терміносистемі. *Каразінські читання: Людина. Мова. Комунікація* : матеріали VIII Всеукраїнської наукової конференції. Харків : ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2009. С. 147–148.
4. Левицький А.Э. Явление функциональной переориентации языковых единиц. *Вісник Київського лінгвістичного університету*. 1999. № 1. Том 2. С. 48–53.
5. Марченко Т.А. Евфемізми в сучасних українській та англійській мовах. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія «Філологія. Соціальні комунікації»*. 2020. Т. 31 (70). № 1. С. 78–82.
6. Олексенко В.П. Мовні засоби евфемізації в сучасній українській прозі. *Вісник Запорізького національного університету*. 2012. № 1. С. 328–334.
7. Онушканич І.В., Штогрин М.В., Пристай С.М. Перекладацькі трансформації як засіб відтворення англійських евфемізмів українською мовою. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2015. Вип. 54. С. 282–284.
8. Тропіна Н.П. До питання про сутність лексико-семантичної деривації. *Мовознавство*. 1997. № 1. С. 54–59.
9. Allan K., Burrige K. Euphemism and dysphemism: Language used as shield and weapon. New York : Oxford University Press, 1991. 264 p.
10. Casas M. Towards a new approach to the linguistic definition of euphemism. *Language Sciences*. 2009. Vol. 31. P. 725–739.